

Antychryst (Polish translation/polskie tłumaczenie)

Author: CenSAMM

Published: 1st May 2023

CenSAMM. 2021. "Antychryst (Polish translation/polskie tłumaczenie)." w James Crossley i Alastair Lockhart (red.) Krytyczny słownik ruchów apokaliptycznych i millenarystycznych (Critical Dictionary of Apocalyptic and Millenarian Movements). 26 października 2021. Uzyskane z www.cdamm.org/articles/polish-antychryst

Wstęp

„Antychryst” zazwyczaj odnosi się do opozycyjnej postaci związanej z czasami ostatecznymi, która musi zostać pokonana zanim nastąpi inauguracja Złotego Wieku. W powszechnych dyskursach religijnych oraz świeckich postać ta jest często wyobrażana jako jednostka będąca personifikacją wszelkiego zła. Chociaż termin „antychryst” wywodzi się z chrześcijaństwa, to idea budzącego postrach przeciwnika eschatologicznego (lub też przeciwników) występuje w różnych tradycjach. Termin „antychryst” pochodzi z Biblii, ale pojawia się tylko w trzech fragmentach Nowego Testamentu: w pierwszym i drugim liście Jana (1 J 2:18–27, 1 J 4:1–6, 2 J 7; zob. np. Lieu 2008, 97–116, 161–75, 252–56).

Nowotestamentowe pochodzenie „Antychrysta”

Słowo „antychryst” pochodzi od greckiego ἀντίχριστος/antikristos. Jest to termin utworzony z ἀντί/anti („przeciw”, „zamiast”) i χριστός/christos („Chrystus”, „mesjasz”, „namaszczony”), który najczęściej tłumaczy się jako „zastępujący Chrystusa” lub „przeciwko Chrystusowi”. W 1 Jana 2:18 słowo to zostało użyte w liczbie pojedynczej oraz mnogiej, co spowodowało, że antychrysta wyobrażano sobie zarówno jako jedną postać, jak i ogólną koncepcję odnoszącą się do wielu postaci: *„Antychryst nadchodzi, bo oto teraz właśnie pojawiło się wielu Antychrystów; stąd poznajemy, że już jest ostatnia godzina.”* (wszystkie cytaty w tym artykule pochodzą z Biblii Tysiąclecia lub są ich parafrazą). Zarówno ten werset jak i kontekst, w którym został osadzony, sugerują, że pierwotni odbiorcy tekstu dobrze rozumieli różnorodne idee odnoszące się do postaci antychrysta. Chociaż nie jesteśmy w stanie ustalić czy w 1 Jana 2:18 mamy do czynienia z konkretnym Antychrystem, to fakt, iż istotne warianty tekstowe tego fragmentu posiadają rodzajnik określony (zob. także 1 J 2:22, 4:3; 2 J 7) wskazuje jednoznacznie, że wers ten był istotny dla rozwinięcia idei sprecyzowanego przeciwnika Chrystusa związanego z Czasami Ostatecznymi.

Połączenie antychrysta ze sprzeciwem wobec Chrystusa jest jednoznacznie wyrażone w innych miejscach w 1. Liście Jana, w których to „antychryst” jest przedstawiony jako ktoś, kto zaprzecza, że Jezus jest Chrystusem oraz nie uznaje Ojca i Syna (1 J 2:22; zob. także 1 J 4:2; 2 J 7). Wynika z tego, że nazwa ta może odnosić się bardziej do pewnego rodzaju zachowania lub błędnego przekonania, aniżeli do konkretnej

osoby. Wers 18 z drugiego rozdziału 1. Listu Jana wyraźnie zaznacza, że zachowania antychrysta są znakiem czasów ostatecznych. W dalszej części Listu, autor pisze o pojawieniu się Jezusa, co można zinterpretować jako odniesienie do jego drugiego przyjścia (1 J 2:28), choć wciąż pozostaje to przedmiotem dyskusji w krytycznych dysputach biblistycznych. W 1. Liście Jana prześladowania oraz inne przeciwności powiązane są i z prawidłowymi, i z błędnymi przekonaniem. Te ostatnie funkcjonują jak wyznaczniki tego, kto należy do grupy, a kto znajduje się poza nią (1 J 2:19). Czytelnikom zalecana jest czujność, ponieważ osoby „które wprowadzają innych w błąd” propagując twierdzenia antychrystów (2:26; por. 2:22) pozostają zagrożeniem dla członków grupy. Przywodzi to na myśl pojawiające się w Księdze Objawienia dramatyczne odniesienie do „starodawnego Węża, zwanego diabłem i szatanem, który zwodzi całą zamieszkałą ziemię” (Ap 12,9).

Prawidłowa wiara odznacza się posiadaniem „prawdy”, co według autora 1. Listu Jana zostaje ugruntowane boskim autorytetem oraz otrzymaniem „namaszczenia (χρῖσμα / chrisma) od Świętego” (1 J 2:20-21; por. 1 J 3:9) (idea „namaszczenia” jest powiązana z terminami „Chrystus” i „Mesjasz”). Od członków grupy oczekuje się, że pozostaną oni niewzruszeni w swoich przekonaniach dzięki obietnicy „życia wiecznego” (1 J 2:24-27). Idea otrzymania boskiej legitymizacji dla członków grupy oraz ich przekonań oznacza również delegitymizację dla przeciwników i ich wszechobecnym wpływów poprzez stworzenie schematu dwóch przeciwstawnych sił duchowych – jednej związanej z Chrystusem, a drugiej z antychrystem:

Umiłowani, nie dowierzajcie każdemu duchowi, ale badajcie duchy, czy są z Boga, gdyż wielu fałszywych proroków pojawiło się na świecie. Po tym poznajecie Ducha Bożego: każdy duch, który uznaje, że Jezus Chrystus przyszedł w ciele, jest z Boga. Każdy zaś duch, który nie uznaje Jezusa, nie jest z Boga; i to jest duch Antychrysta, który - jak słyszeliście - nadchodzi i już teraz przebywa na świecie. Wy, dzieci, jesteście z Boga i zwyciężyliście ich, ponieważ większy jest Ten, który w was jest, od tego, który jest w świecie. Oni są ze świata, dlatego mówią tak, jak [mówi] świat, a świat ich słucha. My jesteśmy z Boga. Ten, który zna Boga, słucha nas. Kto nie jest z Boga, nas nie słucha. W ten sposób poznajemy ducha prawdy i ducha fałszu. (1 List św. Jana 4:1-6, Biblia Tysiąclecia)

Wspomniany tutaj nadprzyrodzony, kosmologiczny i eschatologiczny wydzwitek lokalnych konfliktów dotyczących prawidłowych wierzeń najprawdopodobniej powinien być rozpatrywany jako część specyficznego żydowskiego umiarkowanego dualizmu. Ta forma dualizmu odnosi się do różnych koncepcji mających związek z kosmiczną bitwą pomiędzy siłami Dobra i Zła, której wynik jest już z góry przesądzony (Collins 1997, 43-51).

Wczesne wpływy żydowskie i biblijne

Chrześcijaństwo – stawiające Chrystusa w roli przedstawiciela Dobra – rozwinęło ideę Antychrysta w oparciu o idee wczesnego judaizmu dotyczące kosmicznej bitwy rozrywającej się w czasach ostatecznych. O ile termin „antikristos” po raz pierwszy pojawił się w listach Jana, to koncepcja eschatologicznego przeciwnika (bądź przeciwników) oraz związane z nim wyobrażenia znane były w starożytnym judaizmie i można je odnaleźć w tekstach biblijnych poprzedzających powstanie listów Jana. Oprócz znanych motywów oskarżeń, prześladowań i potyczek pomiędzy siłami dobra i zła, teksty biblijne zawierają ostrzeżenia przed

falszywym prorokiem/prorokami, czy przed fałszywym mesjaszem/mesjaszami, a także wychwalają tych, którzy potrafią ich pokonać lub przeciwstawić się ich wpływom (np. Mt 7:15 ; 24:11, 24; Mk 13:22; Dz 13:6; Ap 16:13; 19:20; 20:10). Po działaniach (w II w. p. n. e.) władcy Syrii z dynastii Seleucydów, Antiocha IV Epifanesa, w wyniku których została zbezczeszczona Świątynia Jerozolimska, prorocтва i wizje z Księgi Daniela (Dn 9:27; 11:31; 12:11; zob. także 1 Mch 1:54) sprawiły, że lud zaczął oczekiwać pojawienia się postaci, która w przyszłości powtórzyłaby bałwochwalczy czyn w Świątyni (np. Mk 13:14; Mt 24:15). Oczekiwanie to posiada długą historię interpretacji oraz reinterpretacji o charakterze eschatologicznym. Podobne oczekiwania można odnaleźć w 2. Liście do Tesaloniczan 2:1-12 zawierającym prorocтво o „synu zatracenia”, który „się sprzeciwi i wynosi ponad wszystko, co nazywane jest Bogiem lub co odbiera cześć, tak że zasiądzie w świątyni Boga, dowodząc, że sam jest Bogiem” (2 Tes 2:3-4). Fragmenty te pomogły ukształtować pojawiające się w późniejszych okresach wyobrażenia o Antychryście jako ludzkim przedstawicielu Szatana.

Teksty biblijne wspominają także inne postacie, które wpłynęły na historię interpretacji dotyczących antychrystów oraz boskich przeciwników – za przykład może służyć postać Goga z kraju Magog (Ez 38: 2-3) czy też Goga i Magoga występujących jako dwie postacie (por. Rdz 10:2). Antioch IV stał się inspiracją dla autora Księgi Daniela do stworzenia narracji o symbolicznych wizjach dotyczących czterech przerażających bestii oraz podżegającego do wojny „małego rogu”, który ostatecznie miał zostać pokonany z boską pomocą (Dn 7: 7-8, 19-22; Dn 8: 9 -14), jednocześnie stając się powracającym elementem w różnego rodzaju wyobrażeniach eschatologicznych i apokaliptycznych. Gog, Magog oraz „mały róg” pojawiają się zarówno w żydowskich, jak i chrześcijańskich opisach boskich przeciwników; przykładowo w charakterystykach Bestii, Fałszywego Proroka i Nierządnicy Babilońskiej (Ap 13; 16:13; 17; 19:20; 20:10), których związki z Antychrystem stały się przedmiotem intensywnej debaty w czasach późniejszych.

Aktualne oddziaływanie

Wspomniane powyżej teksty stały się fundamentem dla chrześcijańskich lub inspirowanych chrześcijaństwem wyobrażeń na temat Antychrysta bądź antychrystów, niezależnie od tego, czy mamy na myśli jednostkę, grupę czy ideę. Tym koncepcjom zwykle towarzyszą oczekiwania ostatecznej bitwy pomiędzy Dobrem a Złem, jak i również próby ustalenia czasu przybycia i długości panowania Antychrysta. Jak łatwo się domyślić, próby zidentyfikowania Antychrysta lub antychrystów posiadają długą i różnorodną historię, obejmującą cesarzy, monarchów, papieży, biskupów, reformatorów, popularnych przywódców, najeźdźców, gwiazdy muzyki pop, prezydentów, przedsiębiorców, kościoły, wyznania, sekty, instytucje polityczne, religie, filozofie, ideologie, epoki historyczne, itd. (zob. np. Hill 1990 [1971]; McGinn 1994; Wright 1995; Ryan 2009). Teksty biblijne oraz idee dotyczące antychrześcijańskich zachowań i związanej z nimi postaci Antychrysta były szeroko interpretowane przez wczesnych Ojców Kościoła, którzy w swoich dziełach podjęli się próby ich zharmonizowania (np. Polikarp, Ireneusz, Tertulian, Hipolit, Orygenes, Augustyn; zob. McGinn 1994, xv, 57-78). W średniowieczu Antychryst stał się częstym tematem rozmów na temat herezji i czasów ostatecznych (McGinn 1994, 79-199; Ryan 2009). Utożsamienie Antychrysta z papieżem stało się istotnym elementem w retoryce reformacyjnej, włączając w to dzieła czołowych reformatorów, takich jak Luter i Kalwin (McGinn 1994, 200-230). Najwcześniejsze użycie słowa „antychryst” w języku angielskim pojawiło się w czternastowiecznym poemacie „Prik of Conscience” („Ukłucie sumienia”). W piątej części dzieła („Of the Day of Doom and of the Tokens That Before Shall

Come”, czyli „O dniu zagłady i znakach, które pojawią się wcześniej”) termin ten odnosi się ogólnie do przeciwnika Chrystusa oraz funkcjonuje jako tytuł potężnej postaci konfrontującej się z Chrystusem przed pojawieniem się eschatonu (OED Online, „Antychryst, n.”). Niektórzy – od Nietzschego po Sex Pistols – występując przeciwko perspektywie chrześcijańskiej, oceniali Antychrysta pozytywnie, jako bohatera indywidualizmu.

Wiele współczesnych ruchów apokaliptycznych i millenarystycznych podjęło w swoich eschatologicznych rozważaniach biblijne zagadnienie antychrysta. Ruch Chrześcijan Zjednoczonych dla Izraela (Christians United For Israel) stoi na stanowisku, że Bóg obiecał Izrael Żydom, a Szatan Antychrystowi; po prześladowaniach Żydów przez Antychrysta, Jezus ma powrócić i pokonać go w bitwie Armageddon, a następnie ustanowić światowy rząd z siedzibą w Jerozolimie (Durbin 2021). Dzieci Boga/Rodzina (Children of God/The Family International) nauczają, że przed powrotem Jezusa i rozpoczęciem Tysiąclecia, pojawi się Antychryst czasów ostatecznych, domagając się oddania mu czci na równi z Szatanem (Barker i Harvey 2021). Analogiczne wyobrażenia można również odnaleźć w kręgach znajdujących się poza chrześcijańskimi i żydowskimi ruchami apokaliptycznymi i millenarystycznymi. Mistyczny i okultystyczny Zakon Dziewięciu Kątów (Order of Nine Angles, ONA), który sprzymierzył się z destrukcyjnymi Mrocznymi Bogami (Dark Gods), uznaje odpowiednik Antychrysta w osobie Vindexa (Shah 2021). Islam posiada ugruntowaną tradycję dotyczącą sekwencji wydarzeń, które mają poprzedzić Dzień Sądu Ostatecznego, włączając w to pojawienie się Antychrysta – „Dajjala” – walczącego przeciwko Jezusowi i Mahdiemu (Cook 2011; Sells 2013). Przyjście Dajjala jest jednym z głównych znaków apokaliptycznych w obrębie eschatologii muzułmańskiej. Pozostałe znaki to między innymi: pojawienie się bestii z ziemi, wzejście słońca z zachodu, czy pojawienie się dwóch plemion Goga i Magoga [lub Yajuj i Majuj] (zob. np. Cook 2011). W ostatnich latach próby zawłaszczenia tej wieloletniej tradycji można zaobserwować w Państwie Islamskim (ISIS), sunnickim ruchu bojowym powstałym na początku XXI w. który przedstawia swoich sztyckich przeciwników jako Antychrysta lub Dajjala.

Idee związane z antychrystem wciąż kwitną w kulturze popularnej, od dyspensacjonalistycznej prezentacji Nicolae Carpathii w serii „Left Behind” (np. LaHaye i Jenkins 1995–2007; „Left Behind” 2000–2005), po zabawne przedstawienie dziecka o imieniu Adam Young w powieści autorstwa Terry’ego Pratchetta i Neila Gaimana, na podstawie której nakręcono później serial telewizyjny „Dobry omen” (Pratchett i Gaiman 1990; „Good Omens” 2019). Trend ten nie ogranicza się wyłącznie do motywów zaczerpniętych z chrześcijaństwa. Animowany film pakistański „Dajjal - Zabójca i jego wyznawcy” („Dajjal - The Slayer and His Followers”, 2018) łączy Dajjala ze współczesnymi problemami na Bliskim Wschodzie. Serial telewizyjny na Netflix, „Mesjasz”, sugestywnie łączy idee muzułmańskie i chrześcijańskie, tworząc wyraźne powiązania między głównym bohaterem a Dajjałem (zobacz zwiastun „Mesjasz: Netflix”). Seria filmów „Omen” (1976–1991) odegrała znaczącą rolę w utrwalaniu motywów związanych z antychrystem w kulturze popularnej – głównie poprzez złączenie koncepcji antychrysta z ideą złowrogiego dziecka o imieniu Damien. Czasami połączenie to przybierało komiczne formy – przykładowo w odcinku serialu animowanego „The Simpsons” zatytułowanym „Treehouse of Horror XXX” (2019) młodsza córka – Maggie – została przedstawiona w sekwencji otwierającej jako Damien. W różnych odcinkach brytyjskiego sitcomu „Tylko głupcy i konie” („Only Fools and Horses”, 1981 –2003) możemy zobaczyć jednego z głównych bohaterów o imieniu Rodney nieustannie martwiącego się o swojego kłopotliwego i pozornie demonicznego siostrzeńca Damiena (zobacz odcinek o chrzcinach Damiena „Miami Twice” [1991]).

Bibliografia

"Antichrist, n." *OED Online*. March 2021. Oxford University Press.
<https://www.oed.com/view/Entry/8534?redirectedFrom=antichrist>.

Barker, Eileen, and Sarah Harvey. 2021. "Children of God / The Family International." In *Critical Dictionary of Apocalyptic and Millenarian Movements*, edited by James Crossley and Alastair Lockhart. Retrieved from www.cdamm.org/articles/children-of-god.

Collins, John J. 1997. *Apocalypticism in the Dead Sea Scrolls*. London: Routledge.

Cook, David. 2011. "Early Islamic and Classical Sunni and Shi'ite Apocalyptic Movements." In *The Oxford Handbook of Millennialism*, edited by Catherine Wessinger. Online edition. Oxford: Oxford University Press.

"Damien's Christening," *Only Fools and Horses*, 1991.

Durbin, Sean. 2021. "Christians United for Israel (CUFI)." In *Critical Dictionary of Apocalyptic and Millenarian Movements*, James Crossley and Alastair Lockhart. Retrieved from www.cdamm.org/articles/cufi.

Good Omens. 2019. Amazon Video/BBC Studios.

Hill, Christopher. 1990 [1971]. *Antichrist in Seventeenth-Century England*. Revised edition. London: Verso.

Introvigne, Massimo. 2016. *Satanism: A Social History*. Leiden: Brill.

LaHaye, Tim, and Jerry B. Jenkins. 1995–2007. *Left Behind*. Wheaton, IL: Tyndale House Publishers.

Left Behind. 2000–2005. Cloud Ten Pictures.

Lieu, Judith M. 2008. *I, II, & III John: A Commentary*. Louisville: Westminster John Knox.

McGinn, Bernard. 1994. *Antichrist: Two Thousand Years of the Human Fascination with Evil*. San Francisco: HarperCollins.

"Messiah: Netflix Trailer 'Reveals Spoiler' to Muslim Viewers." 6 December 2019.
<https://www.bbc.co.uk/news/entertainment-arts-50691775>.

Pratchett, Terry, and Neil Gaiman. 1990. *Good Omens*. London: Victor Gollancz.

Ryan, Michael A. 2009. "Antichrist in the Middle Ages: Plus ça change..." *History Compass* 7 (6): 1581–92.

Sells, Michael A. 2013. "Armageddon in Christian, Sunni, and Shia Traditions." In *The Oxford Handbook of Religion and Violence*, edited by Michael Jerryson, Mark Juergensmeyer and Margo Kitts. Online edition.

Oxford: Oxford University Press. <https://www.oxfordhandbooks.co...> 9996-e-33.

Shah, Shanon. 2021. "Order of Nine Angles." In *Critical Dictionary of Apocalyptic and Millenarian Movements*, edited by James Crossley and Alastair Lockhart. Retrieved from www.cdamm.org/articles/ona.

"Treehouse of Horrors," *The Simpsons*, 2019.

Wright, Rosemary Muir. 1995. *Art and Antichrist in Medieval Europe*. Manchester: Manchester University Press.

Informacje o artykule

Oryginalny artykuł w języku angielskim:

CenSAMM. 2021. "Antichrist." In James Crossley and Alastair Lockhart (eds.), *Critical Dictionary of Apocalyptic and Millenarian Movements*. 26 October 2021. Retrieved from www.cdamm.org/articles/antichrist.

Article information

CenSAMM. 2021. "Antychryst (Polish translation/polskie tłumaczenie)." w James Crossley i Alastair Lockhart (red.) *Krytyczny słownik ruchów apokaliptycznych i millenarystycznych (Critical Dictionary of Apocalyptic and Millenarian Movements)*. 26 października 2021. Uzyskane z www.cdamm.org/articles/polish-antychryst

Downloaded: 2023-05-04

Provided under Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0